

BORGARTING LAGMANNSRETT

KJENNELSE

Avsagt: 08.12.2016

Sak nr.: 16-111749ASD-BORG/02

Dommer: Lagdommer Øystein Hermansen
Lagdommer Jørgen Brunsvig
Kst. lagmann Kjersti Buun Nygaard

Ankende part	Staten v/Justis- og beredskapsdepartementet	Advokat Fredrik Sejersted Advokat Marius Kjelstrup Emberland
Ankematpart	Anders Behring Breivik	Advokat Øystein Storrvik Advokat Mona Danielsen

Kjennelsen gjelder spørsmål om lukkede dører under behandlingen av sivil ankesak.

Denne saken er anken over Oslo tingretts dom 2. mars 2016 i tvisten mellom Anders Behring Breivik og staten v/Justis- og beredskapsdepartementet om mulig brudd på EMK artikkel 3 og 8 under Breiviks fengselsopphold.

Staten v/Justis- og beredskapsdepartementet fremmet 17. oktober 2016 begjæring om lukkede dører for deler av forhandlingene i saken. Begjæringen er presisert i prosesskrift 22. november, og det er lagt ned slik endelig påstand:

1. Bevisopptak i Ila fengsel- og forvaringsanstalt og befaring i Telemark fengsel, avdeling Skien, i forbindelse med sak 16-111749ASD-BORG/02, holdes for lukkede dører.
2. Forklaring fra vitnene Knut Bjarkeid, Tore Stenshagen og Frank Eide i sak 16-111749ASD-BORG/02 skjer for delvis lukkede dører, og de taushetsbelagte delene av forklaringene avholdes under bevisopptak ved Ila fengsel- og forvaringsanstalt og befaring i Telemark fengsel.

Staten v/Justis- og beredskapsdepartementet – heretter også kalt ankende part – har framholdt at befaringene på Ila og Telemark fengsel avdeling Skien bør gå for lukkede dører med hjemmel i domstoloven § 125 første ledd bokstav c. Det er blant annet vist til at det i avdelinger med særlig høyt sikkerhetsnivå (SHS) plasseres innsatte som anses farlige på grunn av kriminalitetstype eller fordi de utgjør en særlig sikkerhetsrisiko. Befaringene vil avdekke Breiviks og andre fanger på SHS' fysiske sikkerhetsrutiner, tekniske rutiner og bygningsmessige forhold som ikke kan tilflytte offentligheten. Hensynet til sakens opplysning tilsier at lagmannsretten får en fullstendig gjennomgang av de fysiske soningsforholdene i fengslene. Dette vil bare være mulig dersom det besluttes lukkede dører.

Videre framholdes at vitneforklaringene fra de fengselsansatte Knut Bjarkeid, Frank Eide og Tore Stenshagen delvis må gå for lukkede dører så langt de er taushetsbelagte etter straffegjennomføringsloven § 7 h, jf. tvisteloven § 22-12 første ledd. Forklaringene for lukkede dører begrenses til det nødvendige av hensyn til de sikkerhetsmessige forhold, slik at de resterende deler av vitneforklaringene foregår for åpen rett og med offentlighetens innsyn.

Etter statens syn er lukkede dører som begjært i tråd med EMK artikkel 10, jf. også artikkel 6 nr. 1.

Begjæringen har vært forelagt *Norsk Presseforbund og Norsk Redaktørforening*, som har avgitt felles uttalelse 4. november 2016. Presseorganisasjonene har blant annet framholdt:

Retten til å følge forhandlingene er ansett som så viktig at den er grunnlovfestet, jf. Grunnloven § 100 femte ledd. Det skal foreligge vektige argumenter før man kan fravike offentlighetsprinsippet. Blant annet vises til St. meld. nr. 26 (2003-2004) side 143.

EMK artikkel 10 om ytrings- og informasjonsfrihet får anvendelse dersom media ber om åpenhet i en sak av allmenn interesse. Det vises blant annet til Rt. 2013 side 474 (Treholtinnsynssaken) og Rt. 2015 side 1467 (Legevaktinnsynssaken), jf. også HR-2016-322-U. Lukking av retten vil være ulovlig dersom ikke vilkårene i artikkel 10 andre ledd er oppfylt. Herunder må inngrepet være *nødvendig* i et demokratisk samfunn. Det følger av praksis fra EMD at nødvendighetskravet innebærer at det må foreligge tvingende samfunnsmessige behov for å gjøre inngrep i ytrings- og informasjonsfriheten.

Domstolloven § 125 første ledd bokstav c gir i dette tilfellet ikke tilstrekkelig grunn for å lukke dørene under befaringene i Ila fengsel og Telemark fengsel avdeling Skien. Det er hensynet til "sakens opplysning" som kan begrunne lukkede dører. Lovforarbeidene viser at bestemmelsen skal brukes med stor tilbakeholdenhet. Praktiske vanskeligheter for fengselet er intet gyldig kriterium etter denne bestemmelsen. Uansett vil det ikke være noen aktuell problemstilling dersom mediene tilstedeværelse skjer gjennom en poolordning, hvor én eller to representanter for mediene får bli med på befaringen. Dette vil også gjøre det enklere å ta hensyn til Regjeringsadvokatens frykt for spredning av taushetsbelagte opplysninger. Retten kan bruke adgangen i domstolloven § 128 til å pålegge taushetsplikt for taushetsbelagte opplysninger som måtte framkomme under befaringene. Etter omstendighetene er det ikke "påkrevd" etter domstolloven § 125 første ledd bokstav c å lukke dørene.

Heller ikke er det grunnlag for å lukke dørene under vitneforklaringer, slik staten krever. Taushetsplikten etter straffegjennomføringsloven § 7 bokstav h dekker ikke opplysninger som gjelder innsattes soningsforhold og som ikke berører tekniske innretninger, bygningsmessige sikkerhetsforanstaltninger eller sikkerhetsrutiner, jf. Ot. prp. nr. 5 (2000-2001) side 151-152. Det må kreves at opplysningene representerer en konkret sikkerhetsfare for at de skal falle inn under taushetsplikten. For øvrig er mange opplysninger nå offentlig kjent, dels i forkant av og dels i forbindelse med tingrettens behandling. Behovet for å lukke dørene under hele eller deler av vitnenes behandling er enda mindre nå enn i tingretten.

Grunnlaget for å lukke dørene ved bevisførsel om personlige forhold etter forvaltningsloven § 13 første ledd nr. 1 jf. tvisteloven § 22-3 faller bort i og med Anders Behring Breiviks uttrykkelige samtykke til at forklaringene kan gis i åpen rett.

Hvis retten konkluderer med at dørene må lukkes på grunn av lovbestemt taushetsplikt, forutsettes at dette bare skjer for de delene av vitneforklaringene som omhandler slike opplysninger.

Ankemotparten, Anders Behring Breivik, har ikke kommentert særskilt statens begjæring om delvis lukkede dører.

Lagmannsretten bemerker:

Domstolloven § 125 første ledd bokstav c bestemmer at retten kan beslutte at et rettsmøte helt eller delvis skal holdes for lukkede dører "når særlige forhold gir grunn til frykt for at offentlighet vil vanskeliggjøre sakens opplysning og lukkede dører derfor er påkrevd".

Bestemmelsen må tolkes i lys av Grunnloven § 100 om ytringsfrihet, jf. herunder bestemmelsens fjerde ledd som gir enhver blant annet rett til å følge forhandlingene i rettsmøter. Det heter likevel i fjerde ledd siste punktum at det i lov kan fastsettes begrensinger i denne retten "ut fra hensynet til personvern og av andre tungtveiende grunner."

Lagmannsretten viser videre til EMK artikkel 10 som fastsetter at enhver har rett til ytringsfrihet, noe som blant annet omfatter frihet til å motta og meddele opplysninger og ideer uten inngrep av offentlig myndighet. Artikkel 10 nr. 2 inneholder likevel en begrensning i friheten, idet det heter at utøvelsen av denne "kan [...] bli undergitt slike formregler, vilkår, innskrenkninger eller straffer som er foreskrevet ved lov og som er nødvendige i et demokratisk samfunn av hensyn til den nasjonale sikkerhet, territoriale integritet eller offentlige trygghet, for å forebygge uorden eller kriminalitet, for å beskytte helse eller moral, for å verne andres omdømme eller rettigheter, for å forebygge at fortrolige opplysninger blir røpet, eller for å bevare domstolenes autoritet og upartiskhet". Artikkel 10 om ytrings- og informasjonsfrihet vil etter omstendighetene kunne innebære en plikt til å gjøre informasjon tilgjengelig for media i saker med stor allmenn interesse, jf. blant annet Rt. 2013 side 374 og Rt. 2015 side 1467.

Lagmannsretten viser for øvrig til EMK artikkel 6 om rettfærdig rettergang, der det i nr. 1 andre punktum heter:

Dommen skal avsies offentlig, men pressen og offentligheten kan bli utelukket fra hele eller deler av rettsforhandlingene av hensyn til moralen, den offentlige orden eller den nasjonale sikkerhet i et demokratisk samfunn, når hensynet til ungdom eller partenes privatliv krever det, eller i den utstrekning det etter rettens mening er strengt nødvendig under spesielle omstendigheter der offentlighet ville skade rettfærdighetens interesser.

Sistnevnte bestemmelse er av interesse også ved tolkingen av artikkel 10, slik Regjeringsadvokaten framholder.

Lagmannsretten er enig med ankende part i at det i denne saken er påkrevd å lukke dørene under deler av forhandlingene i saken, idet særlige forhold gir grunn til å frykte for at offentlighet vil vanskeliggjøre sakens opplysning. Dette gjelder *befaringen som før ankeforhandlingen skal skje i Ila fengsel og forvaringsanstalt og befaringen som skal skje i Telemark fengsel, avdeling Skien som ledd i ankeforhandlingen*. Som staten v/Justis- og beredskapsdepartementet framholder, vil befaringsene avdekke Breiviks og andre fanger på SHS' fysiske soningsforhold og vise sikkerhetsrutiner, tekniske rutiner og bygningsmessige forhold som ikke kan tilflytte offentligheten. Hensynet til sakens opplysning tilsier at lagmannsretten får en fullstendig gjennomgang av de fysiske soningsforholdene, og dette vil i praksis ikke være mulig med mindre befaringsene foregår for lukkede dører. Lagmannsretten er enig med ankende part i at det ikke vil være tilstrekkelig tiltak å begrense mediens tilstedeværelse ved at én eller to representanter for media tillates å være til stede under pålegg om taushetsplikt.

Lagmannsretten viser for øvrig til tingrettens begrunnelse for å lukke dørene under befaringsene som ble foretatt under tingrettens behandling, jf. særlig tingrettens kjennelse 2. mars 2016 side 8, som lagmannsretten i hovedsak kan slutte seg til.

Tingretten har også pekt på hensynet til den daglige drift i fengselet og hensynet til at andre innsatte ikke bør uroes mer enn nødvendig. Etter lagmannsrettens syn kan dette isolert sett ikke begrunne lukkede dører i saken.

Lagmannsretten er også kommet til at *deler av forklaringene fra vitnene Knut Bjarkeid, Tore Stenshagen og Frank Eide* skal gå for lukkede dører. Vitnene er fengselsledere og skal delvis forklare seg om forhold som er omfattet av taushetsplikt etter straffegjennomføringsloven § 7 bokstav h. Etter denne bestemmelse har ansatte i kriminalomsorgen taushetsplikt blant annet "om det vedkommende i forbindelse med tjenesten får vite om forhold av betydning for sikkerheten i fengslene [...]".

Med hensyn til spørsmålet om hva som nærmere omfattes av taushetsplikten etter straffegjennomføringsloven, viser lagmannsretten til Ot. prp. nr. 5 (2000-2001) side 151 – 152, som også tingretten har vist til i kjennelsen 2. mars 2016 side 9 nest siste avsnitt. Lagmannsretten slutter seg for øvrig til tingrettens bemerkninger om at det må være tale om opplysninger som representerer en konkret sikkerhetsfare.

Det er forbud mot å legge fram slike bevis når det vil medføre brudd på den lovbestemte taushetsplikten, jf. tvisteloven § 22-3 første ledd. I dette tilfellet har departementet samtykket i at bevisene føres i ankesaken, men disse bevisene føres i en slik situasjon for lukkede dører. Dette følger av tvisteloven § 22-12 første ledd.

Lagmannsretten slutter seg for øvrig til Regjeringsadvokatens bemerkninger i prosesskriftet 17. oktober 2016 side 3 tredje avsnitt, der det er framholdt:

Breivik skal fortsette soning også etter rettssaken. Sikkerheten for fremtiden skal ivaretas. Av sikkerhetsmessige grunner kan det være utfordrende å gi en uforbeholden forklaring om slike forhold alene fordi motparten selv er til stede.[...] I et slikt tilfelle er det særlig viktig at informasjonen i hvert fall ikke tilflyter utenforstående personer. Dette styrker behovet for lukkede dører for de deler av forklaringene som er underlagt taushetsplikt.

Staten har foreslått at den del av de tre vitnenes forklaringer som skal gå for lukkede dører, hensiktsmessig kan avgis under befaringene i Ila fengsel og forvaringsanstalt og i Telemark fengsel, avdeling Skien. Lagmannsretten er enig i det. En slik framgangsmåte ble også fulgt i tingretten.

Lagmannsretten bemerker avslutningsvis at avgjørelsen om at deler av forhandlingene skal skje for lukkede dører ikke kan ses å komme i konflikt med Grunnloven § 100 eller EMK artikkel 10.

Kjennelsen er enstemmig.

SLUTNING

1. Bevisopptaket i Ila fengsel og forvaringsanstalt og befaringen i Telemark fengsel, avdeling Skien holdes for lukkede dører.
2. Forklaring fra vitnene Knut Bjarkeid, Tore Stenshagen og Frank Eide skjer delvis for lukkede dører, og de taushetsbelagte delene av forklaringene avgis under befaringene som nevnt under punkt 1 foran.

Øystein Hermansen

Jørgen Brunsvig

Kjersti Buun Nygaard

Dokument i samsvar med undertegnet original
Signert elektronisk – Terje Jørgensen